

figyelőszolgálat

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtártudományi és dokumentációval foglalkozó szaknyelvek ismertetését.

+++

205

001.891:659.24

A tudományos kutatás tervezése a műszaki-tudományos tájékoztatás anyaga alapján. - /Planirovat' naucsno-issledovaniija na oszno-ve materialov naucsno-tehnicseszkoj informacii/ - PROKOF'EV, M.F. - Naucsno-Tehnicseszkoja Informacija, 4.sz. 1963. 7.p.

A Szovjetunióban 1962-ben alapvetően átszervezték a műszaki-tudományos tájékoztatás hálózatát és e tevékenységet magasabb színvonalra emelték. Mindazonáltal a műszaki-tudományos tájékoztatás szervei még nem veszik igénybe a szocialista tervgazdaság nyújtotta összes lehetőségeket és előnyöket, főként a tudományos-kutató és szerkesztési munka tervezésében.

A műszaki-tudományos tájékoztatás hatékonysága jelentős mértékben nő, ha az összegyűjtött és feldolgozott anyagot a tudományos-kutató és szerkesztési munka fejlesztési tervének megfelelően rendszerezjük. Ez a műszaki-tudományos tájékoztatási beszámoló-jelentés segítségével valósítható meg, amelyet problémák, témák és egyes munkafeladatok szerint tagolnak. E jelentés-nyilvántartás 8 rovata közül a 4 első rovatban kifejezésre jut a technika és tudomány elért színvonala az egyes munkafeladatok tekintetében, míg a második rész 4 rovata a hazai és külföldi információs forrásokat és a felhasznált tünteti fel.

Hasonló beszámoló-jelentés bevezetéséről intézkedik a Szovjetunió Tudományos Akadémiája 1962 november 22-i rendelkezése. A tájékoztatási jelentés figyelembe veszi mind az alsóbb szervektől kiinduló és felsőbb szervek felé irányuló, mind a felülről jövő és az alsóbb szervek felé áramló tájékoztatási folyamat.

A tájékoztatási adatok tematikai rendszerezése lehetővé teszi a tudomány és technika fejlesztési tervének mélyreható tudományos megalapozását.

Mint ahogyan a gazdasági statisztika a népgazdasági tervezés egyik alapja, épp úgy a műszaki-tudományos tájékoztatásnak a tudo-

mány és technika fejlesztési terve alapjává kell válnia.

/P.S./

206

002/48/

Dokumentáció Skandináviában. Területi együttműködés. - /Documentation in Scandinavia. A study of regional co-operation/ - TELL, B.V. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 1.sz. 1964.febr.2-5.p.

A skandináv kormányok érdeklődése, mely eddig kizárólag a könyvtárak felé irányult, a legutóbbi időben egyre inkább a tudományos és műszaki tájékoztatás felé fordul.

Evekig a beszerzés volt egyik legnagyobb problémája a skandináv dokumentációnak. 1950-ben kidolgozták Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország koordinációs, ún. "Scandia" tervét. A gyűjtőköröket szétosztották a négy ország között. A kijelölt könyvtár köteles a speciális témakörébe vágó irodalmat rendszeresen beszerezni és erről bibliográfiát készíteni. Periodikus folyóirat-jegyzékek segítségével a kölcsönzés vagy fotokópia beszerzés meglepően egyszerű. Most a központi könyvtárak telex hálózatának kiépítésére törekszenek.

Az amerikai tudományos kiadványok fontosságára való tekintettel, az amerikai és kanadai források beszerzése céljából a skandináv dokumentációs központot, a SCANDOC-ot egy 1964-ig terjedő kísérleti időszakra Washingtonba helyezték.

Mivel a legtöbb skandináv államban az ETO-t használják, szükség volt annak nemzeti nyelvű kiadására. A svéd nyelvű kiadás norvég és dán indexszel van ellátva.

Szakkönyvtárosok és dokumentalisták képzésére Svédországban 1948 óta tartanak tanfolyamokat. 1959 óta 3 felsőfoku dokumentációs tanfolyamot rendeztek, a negyediket 1964-re tervezik. Egyes speciális témákról, mint pl. a referálás gazdaságossága és szervezése, a szabadsági leírások jelentősége stb. is tartanak előadássorozatot.

A referáltatást is felosztották az egyes országok között. Mind a lapszemle jellegű Artikkel Indeks, mind a TLS Reference Service kárton szolgálata közös munka eredménye.

Hasonló a helyzet a kiadványok terén is. Az Acta Polytechnica érdekesége a teljesen decentralizált szerkesztés, de az Acta Chemica Scandinavica is a nemzeti szerkesztő bizottságok munkáján alapszik.

/Dzs./

207

002/71/

A kanadai dokumentáció regionális tervei. - /Regional plans for documentation in Canada/ - CAMPBELL, H.C. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 1.sz. 1964.febr. 6-8.p.

Kanada mindig inkább vásárlója, mint kínálója volt az információknak és más nemzetekkel ellentétben semmiféle gyakorlatot nem fejlesztett ki a külföldi tudományos források felhasználására. A II. világháború alatt a kormány szövetségeseivel tudományos és műszaki tájékoztatási kapcsolatokat létesített, melyek ma is fennállnak, az ipar mindennapi életébe azonban még mindig nem találtak utat. Kana-

dában lényegesen kevesebb tudományos munka folyik, mint bármely más nyugati államban.

A kanadai ipari tájékoztatás gerincét a periodikák és report sorozatok képezik. Több mint 800 periodikát adnak ki rendszeresen. Ezek dokumentációs feldolgozása azonban kudarcba fulladt. A Canadian Index 63 folyóiratot dolgoz fel, a további 36 folyóiratot referáló Business and Technical Index 1959-től 1962-ig jelent meg Torontóban, majd megszűnt.

Kanada nemzeti és regionális fejlődésének felmérésénél tekintetbe kell venni történeti és földrajzi körülményeit. Az 5 fő területre osztott ország egyes részeinek fejlettségi foka meglehetősen egyenetlen. Ez az oka egy erős, centralizált dokumentációs szolgálat hiányának. Az 1916-ban létesített Nemzeti Kutatási Tanács programja volt az első lépés ez irányban. 1957-ben szervezték a Kanadai Tanácsot a humán tudományok, képzőművészetek és társadalomtudományok fejlesztésére. Ennek védnöksége alatt több dokumentációs központ létesült. A rádió és televízió szervezete jól működő könyvtárakat létesített és a Nemzeti Film Bizottság a filmdokumentáció terén egyedülálló szerepet játszott. A Nemzeti Könyvtár 1949-ben megalakította a Kanadai Bibliográfiai Központot, melynek központi katalógusa felvilágosítással szolgál 150 könyvtár állományáról. A további fejlődés azonban már nagyon lassu ütemben halad. Felmerül a nyelvi kérdés is. Az eddigi nyelvi kettősség /angol és francia/ helyét a többnyelvűség foglalja el, mert a francia az olasz, német és ukrán mellett egyre inkább háttérbe szorul.

A jelenlegi kezdetleges beruházások mellett nagyobb fejlődés nem is valószínű. Több nemzeti dokumentációs központra volna szükség, melyek között meg kellene teremteni az együttműködés feltételeit. Fel kellene használni a gépi tároló és visszakereső berendezéseket. Bár már akad egy-egy kiválóan működő szolgálat is, ez azonban csak szóróanyag jelenség. /Dzs./

Információ szelektív terjesztésének és visszakeresésének egyik rendszere /SIDAR/. - /SIDAR: Selective information dissemination and retrieval/ - OFER, K.D. - Journal of Chemical Documentation, 4.k. l.sz. 1964.január, 54-55.p.

A szelektív információterjesztő rendszerben a központ az újonnan készült tájékoztatási anyagból minden felhasználónak az öt érdeklőt küldi rendszeresen. E rendszer egyik változatát vezette be egy vegyipari cég mintegy 100 belső munkatársának információs anyaggal való ellátására. Az érdeklődők névre szóló értesítőlapot kapnak minden számukra fontos dokumentumról. A lapok kétfélék: egyesek csak címleírást, mások referátumot is tartalmaznak. Az értesítőlapokon lehetőleg szelvény van, amelyen az érdeklődő tudatja a dokumentumra vonatkozó igényét. A rendszerhez az IBM 1401 elektronikus adatfeldolgozó berendezést használják, mégpedig külső memóriák nélkül. A dokumentumok témáját tárgyszavakkal jelölik, melyeket aztán átkódoznak. Minden dokumentumról két kártya készül. A dokumentum száma képezi a kapcsolatot köztük. Az egyik kártyán a dokumentum címleírása

van, a másikon tárgyszavai. A művelethez szükséges további adatokat más kártyák tartalmazzák. E kártyák igénybevételével állítja elő az adatfeldolgozó gép automatikusan a postakész értesítő lapokat, valamint a dokumentációs anyag gyarapodási jegyzékét. /O.G./

209

002.513.5

Információ-visszakereső rendszerek realizálásának inverz elve.-
/Ob inverzionem principe realizacii informacionno-poiskovuh szisztem/
VLEUDC, G.E. - Naucno-tehniceszkaja Informacija, 4.sz. 1963. 13-19.p.

Az információvisszakereső rendszerek az alkalmazott nyelv szempontjából kétfélek: osztályozó és leíró típusúak, - aszerint, hogy a feltárás alapjául klasszifikációs táblázat vagy descriptor-szótár szolgál. A dokumentációs adatok tárolásának szempontjából szintén kétfélek: direkt és inverz rendszerek. Az információ-tároló egységek az előbbieken dokumentumonként, az utóbbiakban feltérési szempontonként vannak felfektetve. A rendszerek használhatósági elbírálásának fontos tényezője a visszakeresési idő. Előbb összehasonlítást tesz ilyen szempontból a klasszifikátor és descriptor típusú rendszerek között. Majd áttér a visszakeresési idő vizsgálatára a descriptoros inverz rendszerekénél. Mégpedig különböző gépi realizálások eseteit tanulmányozza /mint pl. külső tároló lyukkártya, belső tároló mágneses dob/. Ismerteti az ún. aktív dob alkalmazásának előnyét. Végül descriptoros inverz információvisszakereső rendszerhez berendezéskomplexumot javasol, mellyel a visszakeresési idő minimumra csökkenthető. /O.G./

210

002.513.5/492/

A holland hadsereg műszaki dokumentációs és tájékoztatási központjának visszakeresési rendszere. - /Kompaktnaja poiskovaja szisztema centra tehniczeszkoi dokumentacii vooruzsennuh szil niderlandov/
- KKKKK, M. - SJULLER, I. - Naucno-tehniceszkaja Informacija, 4.sz. 1963.

A holland hadsereg műszaki dokumentációs és tájékoztatási központjában az információk visszakeresése a deszkriptoros vizuális lyukkártyák segítségével történik. A dokumentumok indexelésére a tezausz - a szakkifejezések szótára - szolgál, amely mintegy 3000 betűrendes deszkriptort tartalmaz. A visszakeresésre alkalmazott szuperpozíciós kártyák 20 000 jelhellyel dolgoznak. A nagyobb mennyiségű kártyatömb használatának elkerülésére, amelyre a 3000 deszkriptor számára szükség lett volna, a központban kutatásokat folytattak és ezek eredményeképp olyan módszert dolgoztak ki, amelynek alapján a deszkriptorokat 624 kártyán helyezték el és ezeket két kartotékra osztották. A deszkriptorokhoz tartozó kód két betűből és a köztük lévő számjegyből áll. Az ABC 26 betűjének és egy számjegynek felhasználásával 676 kódot lehet összeállítani. A szükséges 8000 deszkriptor-kód elkészítésére a betűkön kívül 12 számjegyet vettek

igénybe, ami ALA-tól Z12Z-ig összesen 8112 kódot ad. Minden kódhoz, ill. deszkriptorhoz 2 kártya tartozik: az egyik megfelel a kód első betűjének és az utána következő számnak, míg a másik a számjegyek és az azt követő betűnek. Az adatokat a dokumentumok számának lyukasztásával viszik rá a két kártyára, amelyek a kívánt deszkriptor kódját adják.

Kiindulva abból, hogy egy dokumentum indexelésére átlagban tíz deszkriptor jön számításba, kiszámítható a várható visszakeresési zörej valószínűsége, ami 1:2000 viszonytal fejezhető ki. A visszakeresés által okozott zörej csökkentésére célszerű, hogy a számok mennyisége a kódkombinációkban egyenlő legyen a deszkriptorok számával, amelyeket egy dokumentum jelölésére használnak. /P.S./

211

008:62:02

A könyvtár a műszaki haladás szolgálatában. - /Kniznica v službách technického pokroku/ - PASIAR, S. - Knihovník, 9.k. 1.sz. 1964. 5-8.p.

A Szlovák Műszaki Könyvtárat 1938-ban alapították a szlovákiai műszaki főiskolai oktatás támogatására. 1947-től kezdve egész Szlovákiára kiterjedő hatáskörrel ruházták fel. 1954-ig 317 műszaki könyvtár létesült, melyek központi igazgatását a Szlovák Műszaki Könyvtár látja el. 1963-ban már 700 000 könyvegység volt a könyvtárak könyvállománya. Megjavult a Könyvtár anyagi és műszaki ellátottsága, aminek következtében szolgáltatásai is sokoldalúbbá váltak. A Könyvtár az Állami Műszaki Fejlesztési Bizottság igazgatása alá tartozik. 1958-ban, Középeurópában elsőként, géptáviró-összeköttetést létesítettek a Könyvtár és az üzemek között. Ma valamennyi könyvtár - tehát a népkönyvtárakat is - támogatja. Nem elégszik meg a belső munkával, hanem figyelemmel kíséri a tájékoztatás gyakorlati felhasználását is. Az üzemekben felkelti a műszaki szakirodalom iránti érdeklődést. Nehézségekkel is küzd. Hiányok mutatkoznak a képzési, szakmai képesítéssel dolgozóknak. Pontos szerepet kell betöltenie az iskolán kívüli műszaki szakképzésben, a dolgozók műszaki érdeklődésének irányításában. /A.Gy./

212

01.001

A bibliográfiai kapcsolat időbeli kiterjesztése: tíz eset vizsgálata. - /Bibliographic coupling extended in time: ten case histories/ - KESSLER, M.M. - Information Storage and Retrieval, 1.k. 4.sz. 1963.nov. 169-187.p.

Bibliográfiai kapcsolat olyan tanulmányok között áll fenn, melyek ugyanazt az irodalmi utalást adják. Egy P_0 kiválasztott tanulmánnyal bibliográfiai kapcsolatban álló más tanulmányok összessége elhatárolt csoportot képez. A kapcsolat szilárdasági tényezője azt mutatja, hogy a P_0 és egy másik tanulmány között hány-szeres a kapcsolat, azaz hány közös irodalmi utalásuk van. Jelen közlemény azt vizsgálja, miként alakul a kapcsolat hosszabb időtartam folyamán. A

Physical Review 1950-1958 évfolyamainak 8186 tanulmánya között fennálló bibliográfiai kapcsolatokat tanulmányozták. Ebből az anyagból választott tíz tipikus esetet mutat be. A P_0 -val kapcsolatban lévő tanulmányok csoportjának időbeli alakulása érdekes variánsokat eredményezett, melyekre a csoport időbeli alakulását leképező görbe lefutása jellemző. Valamennyi esetben a görbe maximumát a P_0 publikálásának évében érte el. Néha e ponttól mindkét irányban lefelé fordul a görbe menete, azaz a kapcsolt tanulmányok száma P_0 -tól a múlt és a jövő irányában csökken. Más esetekben a görbe féloldalas azaz P_0 -tól csak egyik irányban halad, illetve csak a múlt vagy csak a jövő irányában fut lefelé. /Ö.G./

213

019.9

Tájékoztató kiadványok. - /Wydawnictwa informacyjne/ - ZASADOWA, H. - Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 6.sz. 1963. 12-15.p.

A tájékoztatási kiadványok meghatározásánál összehasonlítást tesz a megfelelő idegen nyelvű kifejezésekkel. Ismerteti a "Tájékoztatók" különböző formáit és fajtáit. Az utóbbiakat két főcsoportra osztja:

1. Enciklopédia és szótár jellegű kiadványok;
2. A forrás és utmutató bibliográfiák, amelyek keretébe tartoznak a katalógusok.

Megemlíti az egyes speciális kiadványokat is. Egyidejűleg jelzi a napjainkban kiadásra kerülő tájékoztatók összeállításánál és kiadásánál érvényesülő legjellemzőbb tendenciákat, pl. a who is who típusú kiadványok elterjedése majdnem minden területen, vagy az aktuális események közlése folytonosságának biztosítása. Foglalkozik a különböző típusú tájékoztatók regisztrálásának módjaitaival. A tájékoztató kiadványok intenzívebb felhasználása érdekében javasolja, hogy adjanak ki olyan utmutatókat, amelyek célja az információforrások egyszerűbb megkeresése és áttekintése. /B.J./

214

021.6:331.054.5

Vizsgálati tapasztalatok. - /Skusenosti z prieskumu/ - PLESKOT, J. - Knihovnik, 9.k. 1.sz. 1964. 14-17.p.

A bratislavai Központi Gazdaságtani Könyvtár dolgozója már egy éve látogatják az üzemi tájékoztatási központokat módszertani és vizsgálati céllal. A látogatások a népgazdaság főbb szektoraiban mutatókozó szakirodalmi igények figyelemmel kísérése szempontjából fontosak. Főleg a színvonalas munkát végző tájékoztatási központokat látogatták meg. A látogatás további célja a felhasználók igényeinek és nehézségeinek a megismerése. Módszertani lapot dolgoztak ki, amelyen három csoportban szerepelnek a Könyvtárt érintő kérdések. Az első csoportba az üzemet, mint tájékoztatási egységet érintő kérdések /munkaszervezés, gépesítés, vállalatvezetés és a tájékoztatószolgálat együttműködése/, a másodikba a tájékoztató szolgálat érdeklődési területe, működési köre, vállalaton belüli szervezeti kapcsolódása, a harmadikba pedig a Könyvtárral fenntartott kapcsolatai tartoznak. /A.Gy./

502

Elektronikus adatfeldolgozás könyvtárakban. - /E.D.P. in the library/ - DAVIES, J. - The Library World, 65.k. 761.sz. 1963.nov. 185-189.p.

Egy 1962-ben készült bibliográfia a gépi adatfeldolgozásnak már 2500 könyvtári alkalmazását sorolja fel. Az információ feldolgozásnál használt géptípusok: a- Válogató gép. Az IBM 083 pl. percenként 2000 lyukkártyát válogat hasábonként; b- Rendezőgép. A műveletektől függően /bizonyos kártyák kiválasztása/ percenként 24-1300 kártya sebességgel dolgozik.

Könyvkölcsönzésnél való felhasználás esetén a kártyákon a művek számát, a kölcsönző számát és a határidőt lyukasztják. Visszavételkor a gépek önműködően kiemelik a nyilvántartásból a visszahozott művek kártyáit és kimutatásokat készítenek a lejárt kölcsönzésekről.

Nagyobb mennyiségű információ kezelése céljára az elektronikus gépek jönnek számításba. Egy közepes méretű IBM 1401 gép már másodpercenként 432 000 jelet tud leolvasni. Ezekbe a gépekbe az információkat lyukkártyák, lyukszalag, mágneses szalag, lemez vagy dob formájában viszik be. /A hanglemezhez hasonló nagyságú mágneses lemezen 3 millió jel helyezhető el, ugyanehhez 36 fiók 80 hasábos lyukkártya szükséges./

Az IBM angliai laboratóriumában az 1401 számítógéppel automatikusan készítik a könyvtári új beszerzések jegyzékét, és időközönként így állítják össze a teljes állomány KWIC indexét. Az IBM műszaki tájékoztatási központjában pedig deszkriptorok alkalmazásával információ visszakereséshez használják a számítógépet. /Itt pl. automatikusan keresnek ki minden A+B jellemzőknek megfelelő anyagot, azok kivételével, amelyekben E is előfordul, kivéve ha E a G-vel kapcsolatban fordul elő./

További felhasználási lehetőségek: az SDI rendszer, a BUCOP új kiadásainak összeállítása, a Delfti Egyetem tárcsás keresője és az IBM WALNUT rendszere. /B.S./

Tájékoztatás a disszertációkról és diploma-munkákról. - /K otázke informacii o dizertacnyh a diplomovyh prací/ - BOLDIS, J. - Knihovnik, 9.k. 2.sz. 1964. 55-59.p.

A disszertációk és diplomamunkák jelentősége egyre fokozódik. Csehszlovákiában évente 600-700 ilyen jellegű munka születik. A disszertációk és diplomamunkák eredményeinek jobb kihasználása a tudományos kutatásban az ezekről szolgáltatott tájékoztatás módszeres megszervezésétől függ. Külföldön a tájékoztatásnak ezt a formáját már megszervezték, a hazai tájékoztatáson azonban mennyiségi és főleg minőségi vonatkozásban javítani kell. Annyi már történt, hogy a Státna Kniznica CSSR és a Státna Technická Kniznica a disszertációkból köteles példányt kap, és az előbbi intézmény ezekről 1964-től kezdődően évente egyszer tájékoztatót ad ki. A diplomamunkákat az egyetemi fakultások őrzik meg, vagy átadják tudományos könyvtárak-

nak. Egyes egyetemi könyvtárak jegyzékeket bocsátanak ki rendszeresen időközönként. Az egyes könyvtárak a rájuk kiosztott szakterületről származó diplomaterveket tartják majd nyilván. /A.Gy./

217

374:02

A "könyvtári oktatás"-tól a "könyv mint munkaeszköz" tanmenetig.
/Vom "Bibliotheksunterricht" zum Lehrgang "Arbeit mit dem Buch"/ -
TOPP, H. - Der Bibliothekar, 18.k. 1.sz. 1964.jan. 7-18.p.

Az a tanuló, aki nem képes a könyvet munkaeszközként használni, a tudomány megismerésének és az ismeretek feldolgozásának legfontosabb eszközét veszíti el. Ebből a megfontolásból az NDK-ban először kísérletként a könyvtári oktatást, majd az 1963/64 tanévtől az egyes általános politechnikai iskolákban, valamint a szakiskolákban az irodalom tantárgy keretében a "könyv mint munkaeszköz" tanmenetet vezették be. Ezt az 1964/65 tanévtől általánosan kötelezővé teszik.

A tanmenet fő célkitűzései:

- a jó könyv ismerete /nem kötelező olvasmányok, szemelvények/
- amit a könyvről tudnunk kell /könyvtörténet, a könyv előállítása/
- könyvek gondozása /bekötés, óvás, házi könyvtár elhelyezése/
- hogyan dolgozzunk a könyvvvel:
 - a helyes könyvolvasás, jegyzetelés, kivonatkészítés, olvasónapló, utalások, mutatók a könyvben, bibliográfiák;
 - a helyes ujság és folyóiratolvasás, az ujság és a folyóirat szerkezeti felépítése, önálló cikk írás;
- a könyvállomány, saját könyvtár, osztálykönyvtár, ifjúsági könyvtár, egy könyvtár katalógusai, a modern bibliográfia és a dokumentáció;
- a könyv és könyvtár szerepe és jelentősége a társadalomban.

/Sz.T./

218

374:659.24

Műszaki tájékoztatási tanfolyam a Hatfield Műszaki Főiskolán mérnök és természettudományi hallgatók részére. - /A technical information course for engineering and science students at Hatfield College of Technology/ - CAREY, R.J.P. - Library Association Record, 66.k. 1.sz. 1964.jan. 14-20.

Már évek óta felismert szükséglet a tudósok és mérnökök számára a szakirodalom szövevényében való tájékozódás. A Hatfield College of Technology már a tanulmányi idő alatt igyekszik ehhez az alapot megteremteni. Bevett szokás a főiskolán, hogy tanulmányai során minden hallgató egy évig gyakorlatot folytat a műszaki információ használatában.

A tanfolyam megszervezésénél igen sok szempontot kell figyelembe venni, ez semmi esetre sem lehet azonos a könyvtáros hallgatóknak megtartott bibliográfiai kurzussal. A hallgatók szakmai képzése viszonylag magas, de tanulmányaik során nem mindig szerzik meg a szük-

504

séges irodalmi ismeretek feletti áttekintést. Könyvtárosi szempontból a tanulók szükségletei a következők:

1. az információ és a külföldi eredmények ismeretének szükségessége, ill. annak felismerése;
2. az információ és az ismeretek egészében való tájékozódás;
3. a dokumentáció csoportosítása, osztályozása;
4. a bibliográfiai eszközök /referátumok, indexek stb./ használata;
5. az irodalomkutatás iránti érzék kifejlesztése;
6. lehetőséget kell adni dokumentumok olvasására, szóbeli és írásbeli tájékoztatásra.

A kiadott jegyzeteken kívül a tanfolyam kihangsúlyozza a könyvtári anyag ismeretének és a gyakorlati tevékenységnek fontosságát.

A tanfolyam menete:

1. Bevezetés. A főiskola könyvtára, anyaga, elrendezése, célja, szolgáltatásai.

2. A szakirodalom tanulmányozása. A tanulók irodalmat keresnek az általuk kiválasztott témához. Ennek keretében ismerik meg és vitatják meg részletesen a szakirodalomra vonatkozó forrásokat, speciális dokumentumtipusokat /szabvány, szabadalom/.

3. Tájékoztatás. Irodalomkutatás összeállítás.

A tanfolyam során felmerült oktatási problémák, kísérletek ismeretése után a szerző megkísérli összefoglalni az eredményeket. A tanulók gyakorlati munkáját az általános reference könyvek használatában, a referálási készségben, információgyűjtésben elkészített dolgozatok alapján értékelik, s általában eredményesnek találják.

A főiskola e téren helyes irányban halad.

/G.M./

A dolgozók oktatásának néhány elméleti és gyakorlati kérdése.-

/Nektore teoretické i praktické otázky vudělávání pracujících/ -
MÁLEK, R. - Knihovnik, 9.k. 2.sz. 1964. 33-39.p.

Párthatározatban kimondták, hogy emelni kell a dolgozók szakmai színvonalát és fokozott mértékben meg kell valósítani a tudomány eredményeinek nagyobb mérvű átültetését a gyakorlatba. Jobban el kell határolni az egyes könyvtárak funkcióit. Ennek kapcsán a körzet tényleges szükségleteiből kellene kiindulni. Egyre szükségesebb a tudomány és technika eredményeinek népszerűsítése, és a dolgozók szakmai továbbképzése megköveteli az egyes könyvtárak munkájában is a minőség változásokat. A könyvtári munkát és a könyvtári dolgozókat fokozottan szakosítani kell, hogy egy-egy tudományos-műszaki területet megfelelő színvonalon képesek legyenek kiszolgálni. Helyes lenne, ha a könyvtárosok bizonyos szakmákban szakemberek lennének. Fokozott gondot kell fordítani a műszaki tanulóifjúság igényeinek kielégítésére. A prágai üzemek dolgozóinak 34 %-a műszaki káder. A gépipari üzemekben azonban a 60 %-ot is eléri a szakképesítés nélküli dolgozók és a 70 %-ot az ugyanilyen vezetők aránya. Üzemi iskolákban bővítik a dolgozók szakismereteit. Valamennyien szakirodalmi támogatásra is szorulnak. A főiskolai diákok támogatása tanulmányaikban szintén fontos feladata a műszaki könyvtáraknak.

/A.Gy./

220

378.9:002+02

Felső könyvtárosi és dokumentációs szakiskola: egységre törekvés a sokféleségen belül. - /Hogere bibliothek - en documentatie-school - straven naar eenheid in verscheidenheid/ - CARELSEN, C.F. - Tijdschrift voor Efficiëntie en Documentatie, 34.k. 3.sz. 1964.márc. 134-137.p.

A hollandiai Könyvtárak Országos Egyesületén belül 1961-ben bizottságot hoztak létre azzal a céllal, hogy kidolgozza az első könyvtárosképző főiskola tervezetét. A képzés a következő három részre tagozódna: közkönyvtári és tudományos könyvtári vezetők képzése, dokumentációs /és irodalomkutató/ szakemberek képzése, docensképzés a könyvtári és dokumentációs szakon. Azzal számolnak, hogy évente 30 személy kiképzésére van szükség a közkönyvtárak, 20 a tudományos és speciális könyvtárak részére, továbbá évente 2 docens képzésére kerülne sor. /P.F./

221

408.9:5/6

"Scripta franca" - új ideografikus jelrendszer a tudomány és technika számára. - /A "Scripta franca" for science and technology/ - GERB, S. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 1.sz. 1964.febr. 16-19.p.

A tudomány egyre fokozódó nemzetközivé válásával mindinkább előtérbe kerül a nyelv problémája. A tudománynak informatív, leíró részei mellett, melyeknek kifejezésére a nyelv alkalmas, vannak részei, ahol a nyelv alkalmatlan, tökéletlen eszköze a tudósoknak.

Minden nyelv közös tulajdonsága, hogy az emberi élet mindennapi gyakorlati élményeivel foglalkozik, ezért egyrészt túl komplex és homályos, másrészt túlságosan egyszerű és nyers a tudomány szűk területei számára. Egyetlen természetes nyelv sem tudja ma már kifejezni azokat a komplex kapcsolatokat, melyekkel a modern tudomány foglalkozik. Egyes területek, mint a matematika és a kémia már fel is hagytak a nyelvi kifejezéssel és a tömör vizuális szimbolumokat használják, melyek egyetlen rápillantással felfoghatóvá teszik a legbonyolultabb kapcsolatokat és szerkezeteket is. A nyelv teljes tételek egyetlen szóvá redukálásával megzavarja a tárgyak vagy események logikai szerkezetét. Egyes fontos szavak annyiféle jelentéssel vannak túlterhelve, hogy ismét csak félreérthetővé válnak a szerkezeti kapcsolatok tudományos kifejezésére.

A tudománynak tehát sürgős szüksége van egy, a hétköznapi élet korlátozó tapasztalataitól független ideografikus írásra, egy szimbolumra, amely elég hathatós és rugalmas nemcsak a klasszikus kapcsolatok világos és következetes kifejezésére, hanem a még fel nem fedezett kapcsolatok leglényegesebb vonásainak megfogalmazására is. Ez az ún. "scripta franca" egyetlen eszköz lehetne mind a tudomány és technika komplex problémáinak logikai kifejezésére és analizálására, mind a világ minden táján élő tudósok szabad és könnyű érintkezésére.

506

A tudománynak és technikának nem "teljes" nyelvre van szüksége. 3 fő problémát kell megoldani: 1. ki kell fejleszteni a logikai szintaxis olyan átfogó rendszerét, amely alkalmas a modern tudományban és technikában előforduló egyszerű és komplex kapcsolatok sokaságának kifejezésére; 2. ki kell alakítani a tudomány és technika funkcionális szókészletét; 3. meg kell teremteni egy, e szintaxis és szókészlet megtestesítésére alkalmas ideografikus írást és meg kell oldani annak lexikográfiai problémáit.

Az első probléma megoldásán már dolgoznak matematikusok, logika tanárok és nyelvészek. Bár az a megállapítás, hogy minden tudomány valamennyi ideája a sarkalatos logikai és fizikai fogalmak közös alapjára redukálható, megjelöli a megoldás kiinduló pontját, sok részfeladat kidolgozása még hátra van. Ilyen pl. a "scripta franca" szerkezeti elemei ideográfiai szimbólumainak megteremtése, aminél mintául szolgálhat pl. a több ezer éve jól bevált kínai írás.

A szókészlet és jeleinek kérdése együtt tárgyalható. Egyetlen jel /szó/ kell a tárgy, anyag és funkció kifejezésére. Egy élő nyelv műszaki szókészletét vizsgálva tapasztalhatjuk, hogy egy köznapinak műszaki jelentéssel való felruházása kétértelműségekre és félreértésekre vezet.

Az ideografikus írás kidolgozása egy erre a célra létesített, az ISO-hoz hasonló szervezet feladata kell legyen. Az ISO már kitűnő munkát végzett e téren több ezer műszaki és tudományos jel szabványosításával.

A "scripta franca" lexikográfiai problémáinak megoldásánál újra a kínai írás szolgálhat mintául.

A "scripta franca" kialakításának legfontosabb tényezője a nemzetközi együttműködés. /Dze./

222

413.164:659.24

A műszaki-tudományos terminológia jelentősége a tudományos tájékoztatási tevékenység fejlődésében. - /Znacsenie naucsno-tehnicseszkoj terminologii v razvitii naucsno informacionnoj dejatel'noszti/ - GLOBACSEV, O.I. - Naucsno-Tehnicseszkaja Informacija, 4.sz. 1963. 8-11.p.

A műszaki-tudományos terminológia rendszerezése a tájékoztatási munka gyakorlatának és fejlesztésének egyik legfontosabb problémája. A műszaki-tudományos terminológia jelentősége elméleti és gyakorlati oldalról vizsgálható. Ez idő szerint mindenekelőtt a tudományos tájékoztatási tevékenység követelményei szempontjából kell tanulmányozni a kérdést. Ennek az a magyarázata, hogy jelenleg a terminológiai kérdések egész komplexumából, amelyek a tudományos tájékoztatás elméletével és gyakorlatával kapcsolatosak, éppen a gyakorlati problémák megoldása a legidősebb.

A leglényegesebb gyakorlati feladat ez idő szerint az ágazati műszaki-tudományos terminológia kérdésének rendezése a tájékoztatási kiadványokban. E probléma rendezetlensége egyrészt a kifejezések többértelműségéhez vezet, másrészt a szinonimák megnehezítik a munkát különösen az irodalmi források szerinti feldolgozás során. Az ágazati terminológia szabályozatlansága akadályt jelent a tájékozta-

tási munka gépesítésében is.

Az ágazati műszaki-tudományos terminológia egységesítését mindekelőtt a VINITI-ben és az ágazati tájékoztatási intézetekben kell kezdeni és azt a fő tájékoztatási kiadványokban, a "Referativnij Zsurnál"-okban és az "Expressz Informacija"-ban érvényre juttatni.

Az ágazati tudományos fogalmak és szakkifejezések jegyzékének összeállításakor a lehető legnagyobb mértékben támaszkodni kell a tárgyszavas mutatókra; e szakkifejezések használata az említett kiadványokban kötelezővé válnék. Az ágazati jegyzékek alapján készíthetők azután el az össz-szövetségi terminológiai szabványok.

Szem előtt kell tartani, hogy ez a probléma nemcsak tájékoztatási, hanem össz-tudományi szempontból is fontos. A műszaki-tudományos terminológia egységesítését és rendszerezését három szempontból célszerű a műszaki-tudományos tájékoztatási tevékenység keretében kezdeni: először, az emberi tevékenység semmiféle más területe nincsen olyan szoros kapcsolatban az új tudományos és műszaki irodalom óriási mennyiségével, amely kifejezi a mai tudomány és technika rohamos fejlődését, mint a műszaki-tudományos tájékoztatás; másodsor, a központosított műszaki-tudományos tájékoztatási szolgálat lehetőséget nyújt a terminológiai munka egységes terv és elvek szerinti végzésére; harmadsor, a tudományos alapon egységesített terminológia a tájékoztatási munka gyakorlatában lehetővé teszi a tudományos dolgozók és gyakorlati szakemberek széles tömegének bevonását - minden külön intézkedés és szervezés nélkül - a terminológiai kultúrába.

/P.S./

223

608.02

A könyvtár a feltalálók szolgálatában. - /Bibliotéka izobretateljam/ - MOHOV, I. - Bibliotekar', 1964. 3.sz. 33-34.p.

A Szovjetunióban a műszaki fejlesztés ügye nagy léptekkel halad előre. Különösen fontos azoknak a szakember-ujítóknak, ésszerűsítőknak és feltalálóknak a munkája, akik a gyári tapasztalatok, a hazai és külföldi szakirodalom stb. alapján találmányokon dolgoznak.

Ezt a mozgalmat a könyvtáraknak is támogatniuk kell, s nagy segítséget jelentenek ezen a vonalon a területi és műszaki könyvtárakban létesített szabadalmi gyűjtemények, melyek egyrészt gazdag "ötlettárak" a feltalálók számára, másrészt a hivatalos újdonságvizsgálaton kívül ezekből a feltalálók maguk is tájékozódhatnak, van-e az övékhöz hasonló érvényben lévő szabadalom.

A kutatást egy 1962-ben kiadott 824 oldalas részletes szabadalmi mutató könnyíti meg.

A szocialista országok közötti megállapodás értelmében minden ország saját szabadalmi csoportb osztásain kívül köteles a nemzetközi osztályozás jelzéseit is alkalmazni, mely egységessége következtében a szabadalmi anyagba való tájékozódást nagymértékben megkönnyíti.

Az önálló szabadalmi tárral nem rendelkező tömegkönyvtárak a szabadalmi irodalmat szóban, plakátokon stb. népszerűsítik.

/T.E./

Észrevételek a tudományos szakkönyvtárak munkatermelékenységéhez. -
/Bemerkungen zur Arbeitsproduktivität in wissenschaftlichen Fachbibliotheken/ - SCHULZE, H. - Zentralblatt für Bibliothekswesen, 78.k. 2.sz. 1964.febr. 82-88.p.

A munkaproduktivitást az alábbi összefüggés fejezi ki:

$$M_p = \frac{\sum Q}{\sum T} \quad \text{ahol az } M_p \text{ a munkaproduktivitás értéke,}$$

Q az előállított használati érték,
 T az előállításához szükséges munkaidő.

A munkaproduktivitás növekedését jelenti, ha ugyanazon idő alatt több értéket, vagy ha változatlan értéket, de rövidebb idő alatt állítunk elő. A könyvtári munkában a $\sum Q$ a könyvtári-, könyvtárközi kölcsönzés, vagy fotokópiák útján kikölcsönzött könyvek száma. A $\sum Q$ értékét emelheti a kölcsönzési munkaszervezés megjavítása, vagy pl. szakkatalógus, bibliográfiák készítése. Képletben kifejezve:

$$M_p = \frac{\sum AB}{\sum AZ} \quad \text{ahol az } AB \text{ a kikölcsönzött könyvek, fotokópiák}$$

AZ az összmunkaidő.

Az összmunkaidő alatt a könyvtár összes dolgozóinak munkaideje értendő és nemcsak a kölcsönzési osztály dolgozóit, /bár ez is értékes összehasonlítási alap a különböző könyvtárak munkaszervezéséhez/. A munkaidő összetevői: munkanapok száma szorozva dolgozók száma szorozva 8 órás munkaidő, levonva szabadság, betegség stb. idő. A munkaproduktivitás tényezőire több befolyásoló faktor hathat negatív-pozitív irányba: a könyvtár területi elhelyezkedése /van-e más könyvtár a közelben/, a könyvtár belső munkaszervezése, a technikai berendezések színvonala, a dokumentációs-információs kihasználtság, a katalógus féleségek stb. /Sz.T./

Néhány gépesítési példa a tájékoztatási anyag bibliográfiai feldolgozására az NSZK-ban. - /Nekatorne primeru mehanizaciji bibliograficeszkij obrabotki dokumentalnoj informacii v FRG/ - NIKITIN, P.I. - Naucno-Tehniczeszkaja Informacija, 4.sz. 1963. 37-41.p.

A tájékoztatási munka gépesítésének és automatizálásának általános problémája két fő kérdéscsoportra osztható:

1. az elsődleges és másodlagos tájékoztatási kiadványok bibliográfiai feldolgozási folyamatainak gépesítése és automatizálása, valamint a hozzájuk tartozó tárgymutatók és katalógusok készítése;

2. automatizált tájékoztatási rendszer kidolgozása és megteremtése, amely el tudja látni az információk felvételével, átalakításával és kiszolgáltatásával kapcsolatos teendőket emberi közreműködés nélkül. Az információk anyagok bibliográfiai feldolgozása, kezdve azok regisztrálásán, igen munkaigényes folyamat. Ugyanakkor azonban a munka egyszerűnek tekinthető valamely tájékoztatási központ tevékenységének gépesítése szempontjából, és így gépesítése nagy gazdasági hatékonyságot ér el. A folyóiratok regisztrálására a leggyakrabban a kétsoros peremlyukasztásos lyukkártyákat használják.

Bonyolultabb munkafajtákra pl. az egyes közlemények bibliográfiai leírására mezőlyukasztású kártyákat alkalmaznak, ami lehetővé teszi mind a tekintetbe jövő katalógusok /szerzői, tárgyszavas, vállalati stb./ összeállítását, mind a szükséges információk visszakeresését. Egyidejűleg ezeket a lyukkártyákat időszaki és tematikai bibliográfiai kiadványok összeállítására, valamint a hozzájuk tartozó szerzői, tárgyszavas, vállalati mutatók elkészítésére is használják. A dokumentumok feldolgozása technológiai folyamatainak leírásán kívül vázolja a szükséges gépek és berendezések jellemző adatait.

/P.S./

226

651.838.4

Az információ gépesített tárolása és visszakeresése megkönnyíti a munkát. - /Mechanized storage and retrieval made easy/ - FURTH, S.E. - Special Libraries, 54.k. 9.sz. 1963. nov. 569-581.p.

Az ismeretközlésnek több alrendszere van: 1. az információ gyűjtése; 2. az információk kiválasztása a rendszerbe való beillesztés céljából; 3. osztályozás vagy indexelés; 4. terjesztés; 5. tárolás jövőbeni keresés céljaira; 6. visszakeresés. Mindezekben gépi eljárások is alkalmazhatók.

A könyvtári munkában gépi lyukkártyák alkalmazásával raktári jegyzékek, katalóguskartonok, gyarapodási jegyzékek, kölcsönzési nyilvántartások készíthetők. További lehetőség a havi, negyedévi vagy kumulatív KWIC indexek elkészítése. Még fejlettebb alkalmazása az SDI rendszer.

A gépi eszközök alkalmazása a következő előnyökkel jár:

1. Fokozott visszakeresési hatékonyság.

A gépekkel különböző indexek készíthetők, amelyek megkönnyítik a használók számára a megkívánt dokumentumok kiválasztását. Ahol szükséges, a gépekkel kutatások végezhetők.

2. Helymegtakarítás.

A katalóguskartonok helyettesítése nyomtatott katalógusokkal, az információk indexelése mágneses szalagokkal vagy lemezekkel helymegtakarítást is jelent.

3. A dokumentumok többpéldányos raktározásának kiküszöbölése.

A több szempont szerinti gépi feltárás egy dokumentum példány alapján valósítható meg.

Belátható időn belül a folyóiratok tartalma géppel olvasható formában is hozzáférhető lesz, és ez nagyban megkönnyíti majd a könyvtári gépesítést.

/B.S./

227

651.838.4

Programnyelv a nem algebrai algoritmusok leírására. - /Jazúk dlja zapiszi nealgebraicseszkih algoritmov/ - FITIALOV, Sz.Ja. - Naucsno-Tehnicoszka Informacija, 4.sz. 1963. 30-34.p.

A különféle feladatok mennyiségének növekedésével, amelyeket az univerzális számológépeken oldanak meg, egyre fontosabb szerepet ját-

szanak az algoritmusok gépi lejegyzési módjai. Amíg az egyszerű algebrai algoritmusok könnyen leírhatók a szokásos matematikai jelekkel és közben szaksz nélkül, addig a nem algebrai algoritmusok lejegyzése a szükséges pontos programnyelv hiányában nehézségekbe ütközik.

Az USA-ban kidolgozott és a Szovjetunióban több helyen alkalmazott ALGOL programnyelven jól leírhatók a számműveletekkel kapcsolatos algoritmusok, de nem használható ez a nyelv a nem algebrai algoritmusok leírására, ahol a mennyiségeket nem számok, hanem betűk, szavak és nyelvtani jelek alkotják.

Az ilyen feladatok megoldására a Szovjetunióban kidolgozták a "mikronyelv"-nek nevezett programnyelvet, amely igen jól alkalmazhatónak bizonyult a gyakorlati munkában. Ennek segítségével könnyen lejegyezhetők az információs-logikai algoritmusok, a gépi fordítás algoritmusai, a visszakeresési algoritmusok függetlenül a használt géptől. Az áttétel e nyelven leírt algoritmusokról a gépi programozásra igen egyszerű.

A "mikronyelv" ugyanazokon az elveken épül fel, mint az ALGOL: használ konstansokat, indexeket, kifejezéseket, közvetlen és közvetett operátorokat. Sokkal egyszerűbb mint az ALGOL és lényegét a konkrét mennyiségek jellege adja, amelyekkel az algoritmusok dolgoznak. A "mikronyelv"-ben világosan kifejezésre jut a feldolgozott mennyiségek kódolási módja. A "mikronyelv" nem tekinthető külön nyelvnek, hanem csak az ALGOL kiegészítőjének. /P.S./

228

651.838.4

A SZUB jelű berendezés. - /Szcsitaet SZUB/ - KAZIMIRCSAK, V. - EVSZTRATOV, G. - Bibliotekar', 1964. 3.sz. 50-51.p.

A kievi állami légiközlekedési intézet konstruktőrei kidolgozták a SZUB jelű berendezés néhány változatát, mely nagy segítséget nyújt a könyvtári munkák komplex gépesítéséhez és részleges automatizálásához.

A berendezést különösképpen a kölcsönzési munkában és az olvasótermekben használják, a kölcsönzött művek számának regisztrálására, különböző szempontok szerinti feldolgozására. A SZUB-1 jelű berendezés impulzus reléből /R₁/, számtárcsázóból /NN₁/ és áramforrásból /V₁/ áll.

A SZUB 1-3 jelű berendezés már bonyolultabb feladatok megoldására alkalmas, többcsatornás lelvőberendezéssel kombinálva.

Közművelődési és tömegkönyvtárakban, ahol csak egyszerű ETO jelzéseket használnak, a SZUB-2 jelű berendezés felhasználható az állomány /és a kölcsönzött anyag/ ETO szerinti regisztrálására is.

A SZUB típusú berendezések jó szolgálatot tesznek az olvasótermi felügyelők munkájában is, mivel csekély átalakítással vezérlőként alkalmasak az olvasók figyelmének felkeltésére, amikor a felügyelőknél átvethető a tanulmányozni kívánt könyv vagy folyóirat.

A Szovjetunió Felsőoktatási Minisztériumának Központi Tudományos Módszertani Bizottsága szerint a SZUB típusú berendezések rendkívül fontosak a könyvtári munka színvonalának emelésében, gépesítésében, gazdaságosak - így sorozatgyártásukat s beszerzésüket a könyvtárakban javasolja. /T.E./

Gépell/offsettel/sokszorosított könyvek tervezése. - /Design of books, by typewriter/offset/ - ROLLNICK, J. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 1.sz. 1964.febr. 20-24.p.

Kis példányszámu könyvek megjelentetése mindig költséges, ezért bármilyen értékes a tartalmuk, ilyen kéziratok gyakran maradnak kiadatlanok. A probléma megoldására két aránylag olcsó lehetőség kínálkozik, az írógép és az offset.

A gépirás hátránya, hogy egyenetlen, nyugtalan írásképet ad. Részben segítenek ezen az új villany írógépek, melyek az egyenetlen erősségű leütés mellett a betűtávolságot is szabályozzák. Ez azonban még mindig nem oldja meg a sorzárás kérdését. A sorzárósan gépell írás egyenetlen szóközeivel ismét csak nyugtalan képet nyújt. A legnagyobb hátránya azonban, hogy a még legszebben gépell írás sem sokszorosítható.

Ezzel szemben az irodai használatra tervezett kis offset lito-sokszorosító kiválóan alkalmas megfelelő írásképp, vagy fekete-fehér rajz olcsó, egyszerű és gyors sokszorosítására.

Írógépen irt és offsettel sokszorosított kiadvány tervezésénél a következőket kell figyelembe venni:

1. A forma megállapítása - a kézirat jellege, az illusztrációk, a felhasználók követelményei, racionális papirkhasználás és kötési eljárás figyelembe vételével.

2. Szedéstűkór megállapítása.

3. A szövegoldal megtervezése - betűnagyság /a szöveget sokszorosításkor kicsinyíteni vagy nagyítani kell-e/, sor hosszúság és sortávolság megállapítása. Vegyük figyelembe, hogy nagyobb betűk sűrűbb sortávolsággal kevésbé olvashatók, mint kisebb betűk ritkább sorközökkel. Soha ne kössünk kompromisszumot az olvashatóság rovására!

4. Sorzárósan írjunk-e vagy ne. Adjuk meg a megfelelő sorhosszúságot, melyhez a gépiró lehetőség szerint alkalmazkodjék és inkább alkalmazzon több szó elválasztást - az eredmény nyugodtabb írásképp lesz, mint sorzárással.

5. A kézirat elemzése és osztályozása. - A szerző beosztásának, a mű egységének legmegfelelőbb stílust és írásmódot kell megkeresni, figyelembe véve persze a gépirás korlátozó lehetőségeit.

6. Címek, alcímek - ezek elhelyezésének, stílusának meghatározása.

7. Illusztrációk elkészítése. Ennek előfeltétele a fekete rajz. meg kell határozni az ábrák megfelelő méretét.

8. Táblázatok és adatok méretének pontos meghatározása.

9. Lábjegyzetek - meg kell fontolni, valóban szükségesek-e, nem kerülhetnének-e a mű végére, vagy a szövegbe, esetleg nem törölhetők-e.

10. Korrektúra - szükséges rossz.

11. Tördelés.

12. Bevezetés - a jó tervezés próbája. Szerző, cím, tartalomjegyzék stb. jó alkalom a tervezőnek a harmonikus egész megszerkesztésére.

13. Anyag - meg kell vizsgálni a papír színét, súlyát, vastagságát stb.

14. Jegyzetek a gépirónak és egyéb segéderőnek - pontos leírása az egyes részletfeladatoknak.

15. Kötés - a kis példányszám és kis terjedelem ellenére is mi-ért ne lehetne normál könyvkötés. Oktáv a legcélszerűbb forma.

/Dzs./

230

655.4/.5

A tájékoztatási anyagok operatív közreadásának gyakorlata. -
/Opút operativnogo izdanija informacionnüh materialov/ - NEJMAN, B.Ja. -
Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, 1963. 4.sz. 3-6.p.

A korszerű technika és tudomány eredményeinek lehető leggyorsabb közvetítése a műszaki haladás egyik leghatásosabb eszköze. A tájékoztatási szervek általában a hagyományos könyvkiadási módszer igénybe- vételével jelentetik meg műszaki-tudományos kiadványaikat, ami növe- li az átfutási időt az elsődleges szakirodalom megjelenése és a doku- mentációs kiadvány közreadása között. Ez meglassítja a legújabb mű- szaki vívmányoknak az érdekelt szakemberekhez való eljuttatását. Ugyanakkor lehetőségek vannak a gyors kinyomtatására, elsősorban egyes nagyobb ujságok nyomdáiban.

1962 év végén az Erdészeti, Cellulóz-, Papír- és Fafeldolgozó- ipari Központi Tudományos és Műszaki-gazdasági Kutatóintézet, a CNIITEILESZPROM a Moszkovszkaja Pravda-val történt megállapodás alap- ján három ágazati műszaki-tudományos gyűjteményével és egyéb kiadvá- nyai egy részével kapcsolatban áttért a tipográfiai munkának az uj- ságok kiadásánál alkalmazott grafikon szerinti végzésére. A kiadvá- nyok részére a 60 x 92 1/8 formátumu tükröt választották kéthasábos tördeléssel. Az új eljárás eredményeképp a tiznapos időközökben meg- jelenő gyűjtemények az eredeti kéziratnak szedésre való leadásától számított 6. nap, míg a füzetes kiadványok 10-12 napon belül hagyják el a nyomdát. Az előbbiek terjedelme 2, az utóbbiaké 4 kiadói iv. A nyomdai ciklus korábban 2-3 hónap volt, ugyanennyit tett ki a szer- kesztés úgy, hogy az olvasók a tájékoztatást az eredeti folyóiratok- nak a CNIITEILESZPROM-hoz való beérkezésétől számított 5-6 hónap mul- va kapták meg.

Hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a dolgozók meghatározott csoportjai részére elengedhetetlen követelménnyé kell tenni a műsza- ki-tudományos tájékoztatás ágazati központok által kiadott anyag meg- ismerését.

Abból a célból, hogy a gyűjteményeket a tudományos dolgozók, a gép- és gyártmánytervezők, valamint a termelés dolgozói számára job- ban elérhetővé tegyék a gyors közreadási módszer bevezetésével pár- huzamosan az Intézet kedvezményes előfizetési kampányt indított.

/P.S./

231

658.57:02

Könyvtári kutató tevékenység 1959-1963./ - Library Research Ac-
tivities 1959-1963/ -Library Research in progress. 9.sz. 1963.junius,
1-6.p.

Az Amerikai Egyesült Államok nevelésügyi minisztériumának kiadásában közzétett Library Research in progress /Polyamatban lévő Könyvtárügyi Kutatások/ c. nem meghatározott időközökben megjelenő periodika most lépett fennállásának hatodik évébe. Az 1959-1963-ig terjedő időszakot lezáró 9. száma a folyóiratban közzétett beszámolók alapján érdekes statisztikai kimutatást közöl az Amerikai Egyesült Államokban folyó könyvtártudományi kutatómunkáról.

Az egyik táblázat a kutatások tárgy szerinti megoszlását adja. A táblázat egyes kategóriái a folyóirat azon állandó rovatainak címejével azonosak, amelyek alatt - nyolc csoportba osztva - a rövid beszámolókat közé szokták tenni.

A kutatás tárgya	Az 1-9 számban közölt beszámolók száma	
	összesen	százalék
könyvtártörténet	104	18.9
szervezés és vezetés	129	23.5
állomány	74	13.5
olvasószolgálat	51	9.3
feldolgozás	101	18.4
személyzet, könyvtárosképzés	50	9.1
nemzetközi és külföldi könyvtárak működése	33	6.0
a kutatás módszertana	7	1.3
összesen:	549	100.-

Sajnos, az egyes kategóriák nincsenek tovább bontva. Annyit mégis megtudhatunk a táblázattal kapcsolatban tett megjegyzésekből, hogy a "könyvtártörténeti" kutatómunka kisebb részben az olvasók olvasási szokásainak, érdeklődésirányainak s a könyvtárak kialakulását befolyásoló társadalmi keretnek vizsgálatával is foglalkozik - a "szervezés és vezetés" keretében költség-vizsgálatok, statisztikai szolgáltatások vizsgálata is folyik, - az "állomány" tárgyszó alatt a mikroalakban és fénymásolatban való közzétételre, valamint az anyag megírására irányuló kutatómunka is értendő, - az "olvasószolgálat" a felvilágosító-szolgálatot, a felnőtt-oktatás és könyvforgalom problémáit, - a "feldolgozás" pedig a hagyományos eljárásokon felül a tájékoztatási anyag-visszakeresés elektronikus berendezésekkel történő rendszereit is magában foglalja, - végül a kutatómunka túlnyomó nagy része a könyvtárosiskolák tanmeneti, módszertani, szervezeti stb. kérdéseivel is foglalkozik. A "kutatás módszertana" c. témakör aránylag kis mérvű szereplését a szerkesztők annak tulajdonítják, hogy a könyvtártudományi kutatómunka - módszereit tekintve - eklektikusnak tekinthető.

A kutatás könyvtárfajok szerinti megoszlása a következő: 132 /24 százalék/ kutatás irányul közművelődési könyvtári, 83 /15 százalék/ főiskolai és tudományos könyvtári, 212 /39 százalék/ pedig több könyvtárfajtát egyaránt érintő problémák vizsgálatára.

A kutatók azon intézmények szerinti megoszlását, amelyek keretében működnek, az alábbi táblázat adja:

Nem-főiskolai intézménynél	Összesen	százalék
amerikai szövetségi könyvtári hivatalban	29	5.3
más amerikai szövetségi kormányhivatalban	4	0.7
valamely szövetségi állam könyvtári hivatalában	13	2.4
valamely szövetségi állam kormány-hivatalában	7	1.3
közművelődési könyvtárban	26	4.7
más könyvtárban /kivéve a főiskolai könyvtárakat/	8	1.5
kutató vállalatnál, ill. szervezetnél	42	7.7
egyéni kutató	10	1.8
könyvtáros-egyesületnél	18	3.3
más nem-főiskolai intézménynél	3	0.5
Főiskolai intézménynél		
hallgató /szakdolgozat, disszertáció	233	42.4
könyvtáros-főiskolai tanár	58	10.5
könyvtáros- és más főiskola személyzetének tárgya	8	1.5
más fakultás tárgya	18	3.3
főiskolai és egyetemi könyvtáros	51	9.3
Nem-főiskolai és főiskolai intézmény		
közös kutatásában vett részt	21	3.8
Összesen:	549	100.-

Az 549 kutatómunka költségeinek fedezetéül szolgáló teljes összeg: 4.324.434 dollárt tesz ki. Ennek az összegnek valamivel több mint a fele /56 százalék/ a Council on Library Resources-től származik.

A statisztikát összeállító szerkesztőség a fenti adatokból a jövőre vonatkozóan azt a végső következtetést vonja le, hogy a további kutatómunkának is a felsőfokú könyvtárosképzés és a könyvtári munka tökéletesítését kell szem előtt tartania.

232

658.57:659.24:62.007.2

A mérnökök korszerű tájékozottsága. - /How do engineers keep up-to-date?/ - Electronic Industries, 22.k. 5.sz. 1963.május, 79-84.p.

Az elektronika területén dolgozó többszáz amerikai mérnökre kiterjedő vizsgálat 18 kérdéscsoportra adott válaszok alapján állapította meg, hogy a szakemberek milyen mértékben vesznek részt a tudományos egyesületek munkájában, honnan szerzik a munkájukhoz szükséges információkat stb.

A vizsgálat szerint heti átlagban a mérnökök munkájuk közben az alábbi időt fordítják műszaki kiadványok olvasására:

semmit	3,8 %
1 órát vagy ennél kevesebbet	6,5 %
1-2 órát	22,0 %

2-3 órát	22,6 %
3-4 órát	12,3 %
4-7 órát	13,3 %
7-12 órát	8,1 %
12 óránál többet	11,6 %

A különböző forrásokból szerzett információkat hasznossági szempontból a mérnökök összesített véleménye az alábbi sorrend szerint értékelte /igen fontos = 3, átlag fontosságú = 2, kevésbé vagy egyáltalán nem értékes = 1/:

- a vállalatban dolgozó kollégák	2,5
- kereskedelmi jellegű folyóiratok	2,5
- kézikönyvek	2,4
- tudományos jellegű folyóiratok	2,3
- katalógusok	2,3
- bemutatók és kiállítások	2,0
- tudományos egyesületek regionális és országos összejövetelei	1,7
- tudományos egyesületek helyi összejövetelei	1,6

/B.S./

233

659.13/.14

Audio-vizuális szolgáltatások és felszerelések. - /Audio-visual services and equipment/ - THOMPSON, K.R. - The Library World, 65.k. 761.sz. 1963.nov. 172-175.p.

A könyvtárak munkájában a magnetofon egyre nagyobb szerepet tölt be. A különféle felvételeket tartalmazó szalagokat /versek, szindarabok, nyelvtanfolyamok/ Amerikában már kölcsönzik, a helytörténeti szempontból értékes szalagok megőrzése Angliában könyvtári feladat. A magnetofonok beszerzésénél különféle szempontokra kell ügyelni. A különféle készülékek leírása megtalálható a TAPE RECORDING MAGAZINE által kiadott THE TAPE RECORDING AND HI-FI YEARBOOK című kiadványban és a MILES HENSLOW PUBLICATIONS LTD. kiadásában megjelent HI-FI YEARBOOK-ban. Hasonló jegyzéket közölt az AUDIO AND RECORD REVIEW 1963 évi szeptemberi számának melléklete is.

A filmek szerepe a könyvtárakban egyelőre csak az ott rendezett oktatási jellegű programokra korlátozódik, a kölcsönzést más szervek végzik. A filmtárral rendelkező angol könyvtárak jegyzékét a CIVIC YEARBOOK közli. Az USA-ban már 1949-ben több mint 50 könyvtár kölcsönzött rendszeresen 16 mm filmeket. /Néhány bevált filmvetítő leírása./

A diafilmek már általánosabban kölcsönözhetők az angol könyvtárakban is.

Több könyvtár alkalmaz már televíziót is oktató, nevelő munkájában. A legnagyobb jelentőségű alkalmazása ezen a területen azonban a zártláncu televízió van.

/B.S./

A vegyipari irodalom propagálása. - /Rabocsim himicseszkih zavodov/ - ЛОБОВАЯ, Е. - Bibliotekar', 1964. 3.sz. 15-16.p.

A tambovi terület egyike a Szovjetunió azon vidékeinek, ahol a vegyipart nagymértékben fejlesztik.

A tambovi városi könyvtár már az 1958 májusi SzKP KP plénuma óta erőteljes propagandát fejt ki a szakmai irodalom és jelentősége népszerűsítése érdekében.

Az állomány összetételét a kémiai szakirodalom javára megváltoztatták. Ezidőtájt létesítették a szabadalmi és szabványgyűjteményt a szakemberek különleges igényeinek jobb kielégítése céljából.

A könyvtárnak 4500 műszaki olvasója van.

A könyvtár bibliográfiákat készít, és lapszemlét állít össze a vegyipar legújabb eredményeiről.

Támogatják a falusi könyvtárosaikat a kémiai irodalom propagálásában /körlevelek, ankétok, tanfolyamok/.

A könyvtár munkájához jelentős segítséget nyújt a szakemberekből álló tudományos tanács.

A tambovi városi könyvtár 1959 óta számos kiadványában népszerűsíti a kémiai irodalmat a vegyipar fejlesztésének, népgazdasági jelentőségének kidomborításával. /Pl.: "Kémia - az építőiparban." "Műanyagok". "Lakkok és festékek". "Vegyipari gépek és berendezések" stb./

/T.E./

Kuzbaszsz könyvtáraiban. - /V bibliotekah Kuzbaszsza/ - VERES-
CSAGIN, N. - Bibliotekar', 1964. 3.sz. 11-15.p.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának plénuma nagy jelentőségű határozatot fogadott el a vegyipar komplex fejlesztéséről. Ennek következtében különösen erőteljesen fokozzák a vegyipari beruházások ütemét Szibériában.

A könyvtárakra jelentős feladat hárul a nagy "kemizálási program" szolgálata terén: a szerzeményezésben növelni kell a kémiai-vegyipari művek arányát; az ilyen tárgyú irodalmat fokozott mértékben kell propagálni; az olvasói ankétokon is meg kell ragadni minden alkalmat a kémiai irodalom népszerűsítésére; kiállításokat stb. kell rendezni. /Pl. "Mit ad nekünk a vegyipar."/

A cikk a továbbiakban a terület egyes könyvtáraival, azok eredményeivel foglalkozik, és ismerteti azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a könyvtárosok a kémiai irodalom propagálása érdekében kifejtettek.

A nagy könyvtárak szakmai tanfolyamokon képezik tovább a külföldi, vidéki stb. könyvtárosaikat, hogy sikeresen dolgozhassanak a plénum határozatainak megvalósításáért.

Az üzemi műszaki könyvtárak, mérnökök bevonásával kivonatokat készítenek a hazai és külföldi kémiai folyóiratokból, s az anyagot megfelelő csoportosításban, lapszemlében teszik közzé.

/T.E./